Порядок бронювання священнослужителів: чи захищає державна влада духовний фронт України?

✠ Віктор Бедь,
єпископ Мукачівський і Карпатський,
керуючий Мукачівсько-Карпатською єпархією
Православної Церкви України

м. Ужгород, 22 листопада 2025 року

ДЕСС затвердила новий порядок бронювання священнослужителів: чи враховано специфіку Церкви?

18 листопада 2025 року набрав чинності Наказ Державної служби України з етнополітики та свободи совісті «Про затвердження Порядку подання документів для бронювання священнослужителів на період мобілізації та на воєнний час» від 10 листопада 2025 року № Н-177/11. Документ визначає новий Порядок подання матеріалів та встановлює правову процедуру бронювання священнослужителів на період мобілізації та воєнного стану.

На перший погляд може видатися, що йдеться лише про черговий юридично-технічний документ, покликаний упорядкувати процедуру бронювання священнослужителів від мобілізації під час воєнного стану. Однак на практиці цей Порядок порушує значно глибші питання, адже стосується не звичайних «штатних працівників», а духовенства — священнослужителів Церкви, які здійснюють пастирське служіння в релігійних організаціях, насамперед на парафіях. Їхнє служіння має не просто юридичний чи трудовий характер, а передусім духовно-канонічну природу, що традиційно визнається державою як окрема сфера суспільного життя. Вона регулюється не стільки нормами Кодексу законів про працю України, скільки канонічним правом та внутрішніми установчими документами релігійних об’єднань.

Основна проблема: трудовий договір як єдина підстава для бронювання

Новий Порядок вимагає, щоб священнослужитель був забронюваний лише за наявності трудового договору, укладеного до дня набрання чинності наказом (до 18 листопада 2025 р.).

Це означає:

- священнослужителі, які служили багато років без трудового договору (що є типовою практикою для українських релігійних громад), автоматично втрачають право на бронювання;
- майбутні священнослужителі, які будуть рукоположені після 18 листопада 2025 р., не можуть бути включені до списків для бронювання;
- релігійні організації, найперше релігійні громади, що мають одного священника, ризикують залишитися без духовної опіки.

Такий підхід суперечить реаліям церковного життя, адже пастирське служіння ґрунтується не на звичайних трудових відносинах, а на канонічному призначенні та благословенні єпископа.

Ризики для духовного життя країни і для самої держави

Україна, яка веде важку й виснажливу війну за свою свободу та незалежність проти російського агресора, не може дозволити собі послаблення духовного фронту. Переважну більшість капеланів, що служать у Збройних Силах України, становлять священнослужителі Православної Церкви України. Умови воєнного стану вимагають їхньої мобілізації до військових підрозділів та перехід на штатну військову службу, передусім на посади військових капеланів. Це передбачає переведення у штат військових частин і, відповідно, на невизначений час — залишення свого місця пастирського служіння на парафіях чи в інших релігійних організаціях. У випадку відсутності інших священників, яких можна призначити для служіння на таких парафіях чи в релігійних організаціях, громади — а разом із ними і сім'ї військовослужбовців та полеглих воїнів-героїв — опиняються або опиняться без духовної опіки священнослужителя.

Новий Порядок створює низку серйозних загроз для релігійного життя та духовної безпеки держави, зокрема:

- дефіцит священнослужителів для здійснення пастирського служіння в релігійних організаціях, особливо у громадах, де є лише один священник, у новоутворених громадах, а також у тих, що вже вийшли або виходитимуть зі складу Московського патріархату;
- ускладнення процедури рукопокладення нових дияконів і священників, адже документ не враховує потреби в оперативному поповненні духовенства в умовах війни та фактично позбавляє новопоставлених священнослужителів можливості бути забронюваними від мобілізації;
- посилення впливу Московського патріархату, який, попри численні рішення державних органів і розслідування спецслужб, продовжує залишатися каналом поширення російської пропаганди «русского міра» та й надалі розділяє українських православних і українське суспільство на користь Москви. При цьому МП зберігає розгалужену мережу своїх церковних структур по всій території України та продовжує вести відкриту антиукраїнську пропаганду — як усередині держави, так і за її межами, у тому числі на міжнародному рівні.

Нині у багатьох єпархіях відбувається активна підготовка майбутніх священнослужителів для служіння на парафіях, в прифронтових громадах, шпиталях і військових підрозділах.

Але новий документ не дозволяє бронювати тих, кого буде висвячено після 18 листопада 2025 року.

Таким чином, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті фактично своїми діями обмежує кадровий потенціал Церкви саме тоді, коли він потрібен найбільше.

У ситуації, коли сотні кримінальних проваджень порушено проти представників структур, афільйованих із Російською Федерацією, будь-яке ослаблення Православної Церкви України — єдиної Помісної Автокефальної Церкви нашого народу — грає на руку агресору.

Надмірна бюрократизація та складність

Порядок містить багато вимог, які є надмірно ускладненими:

- великий перелік документів;
- завищені технічні вимоги до сканів;
- можливість повернення документів без розгляду через дрібні неточності.

У невеликих парафіях, особливо у селах, нерідко немає ані юриста, ані кадровика. Натомість духовенство виконує пастирську, соціальну та гуманітарну роботу, і навантажувати його зайвою паперотворчістю — недоцільно.

Що необхідно змінити?

1. Скасувати жорстку прив'язку до трудових договорів, зокрема й до дати їх укладення (у випадках, де такі договори застосовуються).
   Підтвердженням пастирського служіння священнослужителя мають визнаватися укази єпископа, посвідчення священнослужителя, рішення парафіяльних зборів, акти релігійної громади чи релігійного центру та інші внутрішньоцерковні документи, а не виключно формалізовані й непритаманні для релігійних організацій, насамперед — парафій, трудові договори.

2. Запровадити механізм бронювання майбутніх священнослужителів, зокрема після їх висвяти та відповідної підготовки, які стануть кандидатами для подальшої мобілізації та призначення на штатні посади військових капеланів у Збройних Силах України.
   Також необхідно забезпечити можливість бронювання священнослужителів, яких планується відкомандирувати або направити для пастирського служіння до прифронтових релігійних організацій.

3. Нормативно визначити, що Порядок не поширюється на релігійні організації, керівні центри яких знаходяться на території держави-агресора або які є афілійованими з релігійними структурами, розташованими в державі-агресорі, зокрема — у Російській Федерації.
   До таких організацій, з огляду на їхній реальний статус та канонічну підлеглість, належить і так звана Українська Православна Церква Московського патріархату, що має бути прямо відображено у відповідному нормативному регулюванні.

4. Спростити бюрократичний механізм.
   Зменшити перелік документів, скоротити технічні вимоги, запровадити принцип довіри до релігійних центрів та органів управління.

5. Проводити консультації з Церквами та єпархіями.
   Такі рішення не можуть ухвалюватися без позиції тих, кого вони безпосередньо стосуються.

Післяслово

Питання бронювання священнослужителів — це не технічна формальність і не внутрішньовідомчий бюрократичний процес. Це — ключовий елемент захисту духовної стійкості України та підтримки морального духу народу й війська в умовах повномасштабної російської агресії.

Православна Церква України відіграє визначальну роль у духовному супроводі наших захисників, у зміцненні суспільної єдності, у підтримці родин військовослужбовців та громад, що переживають втрати і випробування війни. Саме тому держава має формувати свої нормативні акти у тісній співпраці з церковними інституціями, з урахуванням реалій пастирського служіння і специфіки церковного життя.

Україна переможе тоді, коли буде сильною у всьому — на полі бою, у духовній сфері, у законодавчій та державній політиці. Цей шлях передбачає не бюрократичне ускладнення, а мудре, виважене й відповідальне ставлення до всіх тих, хто служить народу й захищає його духовний простір. Саме тому Порядок бронювання духовенства потребує негайного, глибокого та продуманого доопрацювання.